

The Fugue of the Five Senses and the Semiotics of the Shifting Sensorium

Selected Proceedings

from the 11th International Conference of the Hellenic Semiotics Society

editors:

Evangelos Kourdis
Maria Papadopoulou
Loukia Kostopoulou

e-book (pdf)

The Fugue of the Five Senses
and the Semiotics of the Shifting Sensorium

Selected Proceedings
from the 11th International Conference
of the Hellenic Semiotics Society

editors:

Evangelos Kourdis
Maria Papadopoulou
Loukia Kostopoulou

publisher:

The Hellenic Semiotics Society
Ελληνική Σημειωτική Εταιρεία

ISBN 978-618-82184-1-3

© **Thessaloniki, 2019**

for the publication

the Hellenic Semiotics Society

for the proceedings

the authors

The Fugue of the Five Senses and the Semiotics of the Shifting Sensorium

Selected Proceedings

from the 11th International Conference of the Hellenic Semiotics Society

editors:

Evangelos Kourdis
Maria Papadopoulou
Loukia Kostopoulou

Contents

INTRODUCTION

The Fugue of the Five Senses and the Semiotics of the Shifting Sensorium 09

PLENARY SPEECH

Klaus Sachs-Hombach

Visual Communication and Multimodality 16

I. ART

Irene Gerogianni

In the Company of Strangers. Avant-garde Music and the Formation
of Performance Art in Greece from the 1960s to the 1980s 28

Μαρία Δημάκη-Ζώρα

Από το ρητό προς το άρρητο και από το ορατό προς το πολλαπλά αισθητό 38

Ifigeneia Vamvakidou, Andromachi Solaki, Lazaros Papoutzis

Exploring the sense of touch through sculpture:
the communist monument in Florina 48

May Kokkidou, Vaia Eleni Paschali

Beyond Senses: the existential agony of David Bowie
in the “Blackstar” video-clip 60

Karin Boklund-Lagopoulou

The senses in language: The function of description 72

Maria Kakavoulia, Periklis Politis

Metaphors of the lower senses in Greek modernist poetry 82

Λουίζα Χριστοδουλίδου, Μιχαήλ Παπαδόπουλος

Σημειωτικοί κώδικες μέσω της αφής και της κιναισθητικής διαφοροποίησης 98

Νεφέλη Κυρκίτσου

Η συμβολή της ψυχανάλυσης στην κατανόηση της κίνησης στη σύγχρονη τέχνη 108

II. MEDIA AND MULTIMEDIA

Spiros Polimeris, Christine Calfoglou

The multi-sensoriality of virtual reality immersion: An experimental study 120

Nassia Chourmouziadi	
The Deadlock of Museum Images & Multisensoriality	130
Elizabeth Stigger	
An analysis of internationalization through university foreign language homepages	138
Irene Photiou, Theodora A. Maniou	
Game applications as a form of popular culture. The engagement of human senses in multimedia environments	154
Αναστασία Χολιβάτου	
Η αφηγηματικότητα στο πλαίσιο της διαδικτυακής δημοσιογραφίας. Από την έντυπη αφηγηματική δημοσιογραφία (Literary/Narrative Journalism) στους σύγχρονους τρόπους πολυμεσικής αφήγησης (multimedia storytelling)	168
May Kokkidou, Christina Tsigka	
<i>Celle-ci n'est pas une chanteuse.</i> The deception of the senses on Lynch's film <i>Mulholland Drive</i> (2001)	180
Nicos P. Terzis	
Listen so that you see! Seeing sounds, hearing images in Cinema	192
III. SOCIAL SEMIOTICS	
Nicolae-Sorin Drăgan	
Positioning acts as semiotic practices in TV debates	208
Katerina Fragkiadoulaki, Angeliqe Dimitracopoulou, Maria Papadopoulou	
The function of images in argumentation against racism in videos designed by university students: modality configurations' effects	220
Vassilis Vamvakas	
Taste in Greek advertising after 1945: traditional and contemporary modes of distinction and intimacy	234
Evrripides Zantides	
The scent of Typography in fragrance advertising	254
Sonia Andreou, Evripides Zantides	
Mailing 'Cypriotness': the sensorial aspect of official culture through stamps	266
Mony Almalech	
Visual and Verbal color: chaos or cognitive and cultural fugue?	280

IV. EDUCATION AND SEMIOTICS

Ιωάννα Μενδρινού

Πολυ-αισθητηριακή και πολυτροπική διάδραση
στο θέατρο για Ανήλικους Θεατές 294

Αλεξία Παπακώστα

Ο ψηφιακός κόσμος και οι νέες τεχνολογίες στην υπηρεσία
της πολυ-αισθητηριακής σημείωσης στο σύγχρονο θέατρο
για κοινό ανηλίκων θεατών 308

Polyxeni Manoli

Greek students' ability to retrieve information from EFL multimodal texts 330

Anthony Smyrniaios

Against proliferation and complexity: the role of history teaching
in current and future multi-sensory obsession 338

Charalampos Lemonidis, Athanasios Stavrou, Lazaros Papoutzis

Multiple representations in textbooks:
Evoking senses during the learning process of mathematics 346

V. MATERIALITY AND SPACE

Alexandros Ph. Lagopoulos

Proprioception in society: The macro-spatial scale 362

Αθηνά Σταματοπούλου

Διαισθητηριακή χαρτογράφηση:
Μεθοδολογία περιγραφής της σημειωτικής σχέσης υποκειμένου-πόλης 376

Μυρτώ Χρονάκη

Η πολυαισθητηριακή συνθήκη των τόπων του τοκετού 392

Organizing & Scientific Committee 404

The Fugue of the Five Senses. Semiotics of the Shifting Sensorium

MEDIA & MULTIMEDIA

*Selected Proceedings from the
11th International Conference of the Hellenic Semiotics Society*

Η αφηγηματικότητα στο πλαίσιο της διαδικτυακής δημοσιογραφίας

από την έντυπη αφηγηματική δημοσιογραφία
(Literary/Narrative Journalism)
στους σύγχρονους τρόπους πολυμεσικής
αφήγησης (multimedia storytelling)

Αναστασία Χολιβάτου

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

acholiva@jour.auth.gr

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια, και συγκεκριμένα την εποχή που αποκαλούμε ευρέως ως εποχή του Web 2.0, διαπιστώνουμε τη συρρίκνωση των παραδοσιακών γραμμικών δημοσιογραφικών αφηγήσεων, και ταυτόχρονα, τη διείσδυση της αφηγηματικότητας στην ψηφιακή δημοσιογραφία. Η αξιοποίηση νέων αφηγηματικών τρόπων στη διαδικτυακή δημοσιογραφία έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πολυμεσικών μορφών αφήγησης οι οποίες συνιστούν σύνθετα οπτικο-ακουστικά κείμενα καθώς συνδυάζουν φυσικό ήχο, ηχητικά εφέ, μουσική, σταθερή και κινούμενη εικόνα, εγκιβωτισμένες αφηγήσεις, συνεντεύξεις, παραθέματα, γραφιστικά, slideshows κ.ά. δημιουργώντας μια πολυτροπική και πολυδύναμη αφηγηματική επικοινωνία. Τα παραπάνω πολυμεσικά εγχειρήματα δεν ανακαινίζουν μόνο την τεχνική της αφήγησης στη δημοσιογραφία αλλά και την ίδια την μετάδοση και παρουσίαση των πληροφοριών προσδίδοντας έναν νέο, πιο αποτελεσματικό, ρόλο στον ρεπόρτερ-δημοσιογράφο αλλά και στον αναγνώστη ο οποίος καθίσταται πλέον πολύ περισσότερο ενεργός απ' ότι στην παραδοσιακή δημοσιογραφία αφού καλείται πια ουσιαστικά «να γίνει μέρος της διαδικασίας». Αυτό που τελικά θα μας απασχολήσει στη δημοσίευσή μας είναι η σχέση της έντυπης αφηγηματικής/λογοτεχνικής δημοσιογραφίας (narrative/literary journalism) του παρελθόντος με τους σύγχρονους πολλαπλούς τρόπους πολυμεσικής αφήγησης (multimedia storytelling) στους οποίους λαμβάνει χώρα πλέον στην εποχή μας η παραπάνω αφηγηματικότητα εξαιτίας της μετάβασης από τα έντυπα μέσα στα ψηφιακά.

Λέξεις-κλειδιά

αφήγηση

πολυμεσική δημοσιογραφία

αφηγηματική δημοσιογραφία

Η νέα γενιά του Παγκόσμιου Ιστού Web 2.0

Τα τελευταία χρόνια, και συγκεκριμένα την εποχή που αποκαλούμε ευρέως ως εποχή του Web 2.0 διαπιστώνουμε τη συρρίκνωση των παραδοσιακών γραμμικών δημοσιογραφικών αφηγήσεων, και ταυτόχρονα, τη διεύδυση της αφηγηματικότητας στην ψηφιακή δημοσιογραφία. Πιο συγκεκριμένα, την εποχή του Web 2.0 η αφήγηση μιας ιστορίας (storytelling) αλλάζει μορφή: οι ιστορίες χαρακτηρίζονται από ανοικτό τέλος (open-ended), υπερσυνδέσεις (hyperlinks), διασταύρωση διαφορετικών μέσων (cross-media), έντονη διαδραστικότητα (interactivity), διερευνητικό χαρακτήρα, και κυρίως απρόβλεπτη, μη γραμμική δομή (Alexander & Levine, 2008, σελ. 40).

Αναλυτικότερα, η νέα γενιά του παγκόσμιου ιστού βασίζεται στην όλο και μεγαλύτερη δυνατότητα των χρηστών του διαδικτύου να μοιράζονται πληροφορίες και να συνεργάζονται διαδικτυακά. Πρόκειται για μια δυναμική διαδικτυακή πλατφόρμα στην οποία οι χρήστες μπορούν να αλληλεπιδρούν χωρίς εξειδικευμένες γνώσεις σε θέματα υπολογιστών και δικτύων. Ο Web 2.0 απαιτεί τη διάδραση των χρηστών και τη δυνατότητα εκ μέρους τους να δημιουργούν νέο περιεχόμενο, αλλά και να διαγράφουν ή να ανανεώνουν ήδη υπάρχον. Η νέα γενιά του παγκόσμιου ιστού δημιουργεί πολλαπλά σημεία εισόδου τόσο για αναγνώστες όσο και για τους συν-συγγραφείς (co-writers) ενώ προσφέρει παράλληλα ένα νέο περιβάλλον για αφήγηση ιστοριών. Για τους παραπάνω λόγους συχνά αποδίδονται στον Web 2.0 όροι όπως *user-generated content web*, *read-write web*, *react only-users web*.

Από την έντυπη στη ψηφιακή αφηγηματική δημοσιογραφία

Η αφηγηματικότητα θεωρείται μια από τις πιο συνηθισμένες μεθόδους για την εφαρμογή μιας τάξης ή/και μιας προοπτικής στην εμπειρία και στο βίωμα, ενώ συγχρόνως υπηρετεί την ανάγκη για κατάληξη, επίλογο και επιμύθιο, την ανάγκη για μια ιστορική ερμηνεία των αφηγημένων γεγονότων.¹ Η δημοσιογραφική αφηγηματικότητα και πιο συγκεκριμένα η χρήση αφηγηματικών τεχνικών στη δημοσιογραφία δανεισμένων από το χώρο της μυθοπλασίας είναι μια τάση που την έφερε στο προσκήνιο ο τομέας της λογοτεχνικής ή αφηγηματικής δημοσιογραφίας (Literary / Narrative Journalism) – μαζί με όλα όσα, θετικά και αρνητικά, συνεπαγόταν αυτή η υβριδική, δημιουργική σύζευξη δημοσιογραφίας και λογοτεχνίας. Ο όρος λογοτεχνική ή αφηγηματική δημοσιογραφία² αναφέρεται σε εκείνο το είδος του ρεπορτάζ που υιοθετεί την τεχνική της λεπτομερούς και εν είδει μυθιστορημάτων αναπαράστασης της πραγματικότητας βασισμένη στο είδος του ρεαλιστικού μυθιστορημάτων του παρελθόντος και δανειζόμενη τις αφηγηματικές τεχνικές του στην προσπάθειά του να προσεγγίσει και να καταγράψει όσο το δυνατόν πιο πιστά την πραγματικότητα στις διάφορες αποχρώσεις της. Τους εκφραστές της παράδοσης της λογοτεχνικής ή αφηγηματικής δημοσιογραφίας τους ενδιέφερε όχι μόνο η έρευνα και η ακριβής αποτύπωση ενός γεγονότος αλλά και το ύφος γραφής, η αίσθηση αμεσότητας, η δημιουργία ατμόσφαιρας και η συναισθηματική εμπλοκή του αναγνώστη στην ιστορία, στοιχεία χαρακτηριστικά του τομέα της μυθοπλασίας.

Τι γίνεται όμως, όταν, η παραπάνω αφηγηματικότητα περνάει πια στην εποχή μας από τα έντυπα μέσα στα ψηφιακά; Το αποτέλεσμα είναι η παραγωγή πολλαπλών τρόπων πολυμεσικής αφήγησης (multimedia storytelling) οι οποίες εξελίσσουν την προβληματική της αφηγηματικότητας στο πλαίσιο πλέον των νέων, διαδικτυακά βασισμένων συνθηκών παραγωγής, διανομής και πρόσληψης των δημοσιογραφικών προϊόντων δημιουργώντας νέα, πρωτοποριακά δεδομένα για αναπροσανατολισμό και εμπλουτισμό της δημοσιογραφίας στην εποχή των ψηφιακών μέσων.

Η αξιοποίηση νέων αφηγηματικών τρόπων και εργαλείων στη διαδικτυακή δημοσιογραφία (online journalism) απασχολεί στις μέρες μας όλο και περισσότερο την επιστημονική και δημοσιογραφική κοινότητα ως ένα νέο μέσο προσέγκυσης του ενδιαφέροντος του αναγνωστικού κοινού αλλά και ως ένας νέος τρόπος προσέγγισης και παρουσίασης της δημοσιογραφικής έρευνας. Οι πολυμεσικές μορφές αφήγησης συνιστούν σύνθετα οπτικο-ακουστικά κείμενα καθώς συνδυάζουν φυσικό ήχο, ηχητικά εφέ, μουσική, σταθερή και κινούμενη εικόνα, εγκιβωτισμένες αφηγήσεις, συνεντεύξεις, παραθέματα, γραφιστικά, slideshows κ.ά. δημιουργώντας μια πολυτροπική και πολυδύναμη αφηγηματική επικοινωνία.³ Οι χαρακτηριστικές μορφές πολυμεσικής αφήγησης δεν ανακαινίζουν μόνο την τεχνική της αφήγησης στη δημοσιογραφία αλλά και την ίδια την μετάδοση και παρουσίαση των πληροφοριών προσδίδοντας έναν νέο, πιο αποτελεσματικό, ρόλο στον ρεπόρτερ-δημοσιογράφο αλλά και στον αναγνώστη ο οποίος καθίσταται πλέον πολύ περισσότερο ενεργός απ' ό τι στην παραδοσιακή δημοσιογραφία αφού καλείται πια ουσιαστικά «να γίνει μέρος της διαδικασίας» (Anzur & Silvia, 2011). Το ψηφιακό σύμπαν προσφέρει πολλαπλούς τρόπους αφήγησης που παρέχουν στο δημοσιογράφο περισσότερα εργαλεία για να προκαλέσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη αλλά και να επικοινωνήσει μαζί του καλώντας τον τελικά να διαδραματίσει έναν καινούργιο, απαιτητικό και πολυεπίπεδο ρόλο.

Η έντυπη αφηγηματική δημοσιογραφία (narrative/literary journalism)

Στην αφηγηματική δημοσιογραφία του παρελθόντος ενδιέφερε τον δημοσιογράφο να παρουσιάζει πιο αποτελεσματικά στον αναγνώστη την κάθε σκηνή, μέσα από την οπτική γωνία ενός κάθε φορά διαφορετικού χαρακτήρα, δημιουργώντας στον αναγνώστη την αίσθηση ότι βρίσκεται μέσα στο μυαλό αυτού του χαρακτήρα και κάνοντάς τον να βιώνει παράλληλα τη συναισθηματική εμπειρία της κάθε σκηνής, όπως ακριβώς τη βίωνε και ο εκάστοτε ήρωας. Τον ενδιέφερε επίσης να εκμεταλλευτεί τις μεταπλαστικές ικανότητες της ανθρώπινης αντίληψης και φαντασίας, ώστε να αναζητήσει μια πιο φρέσκια και μια πιο ολοκληρωμένη εμπειρία των γεγονότων και ύστερα να αναπαραστήσει αυτήν την εμπειρία σε μια προσωπικά διαμορφωμένη μυθοπλασία που να προσεγγίζει την ολότητα και την αίσθηση του αρχικού γεγονότος. Άλλο βασικό συστατικό της αφηγηματικής δημοσιογραφίας ήταν η μεταφορά εκ μέρους του ρεπόρτερ της «αίσθησης» των γεγονότων ('the sense of events') (Conpery, 1990, σελ. 6) στον αναγνώστη, τον οποίο ο ρεπόρτερ προσπαθεί να φέρει όσο το δυνατόν πιο κοντά στα γεγονότα, ώστε να αισθανθεί σαν να ήταν και ο

ίδιος εκεί και να άκουσε, να μύρισε, να ένιωσε, να είδε ό,τι και ο ίδιος ο δημοσιογράφος. Ο Balzac, ήταν από τους πρώτους δημοσιογράφους/συγγραφείς που στο έργο του οι μελετητές αναγνωρίζουν την αίσθηση «οπτικοποίησης» ('visualization'), μια προσπάθεια, δηλαδή, εκ μέρους του συγγραφέα να δημιουργήσει στον αναγνώστη οπτικές εικόνες του κόσμου (Lund, 2000, σελ. 447). Στα έργα των εκπροσώπων της τάσης της αφηγηματικής δημοσιογραφίας κυριαρχούσε η τεχνική της υποτύπωσης σύμφωνα με την οποία «η περιγραφή [...] δίνει τόπο στην υποτύπωση, όταν η έκθεση του αντικειμένου είναι τόσο ζωντανή, τόσο δυναμική, ώστε προκύπτει απ' αυτήν μέσα στο ύφος μια εικόνα, ένας πίνακας» (πρτθ. στο Masuy, 1997, σελ. 43).

Η υποτύπωση επικρατεί στο χώρο της αφηγηματικής δημοσιογραφίας και αναφέρεται γενικώς στην ύπαρξη ζωντανών και δυναμικών δημοσιογραφικών περιγραφών που συνδυάζουν τις οπτικές λεπτομέρειες με λεπτομέρειες που προέρχονται από άλλες αισθήσεις, απτικές, οσφρητικές, ακουστικές ή γευστικές: λεπτομέρειες με τις οποίες «δίνουμε κατά κάποιον τρόπο το πρωτότυπο αντί του αντιγράφου», και χάρη στις οποίες «φανταζόμαστε ότι βλέπουμε αυτό που δεν είναι μπροστά στα μάτια μας» (πρτθ. στο Masuy, 1997, σελ. 43). Στόχος της περιγραφής μέσω της υποτύπωσης είναι η ιδεώδης μίμηση του πραγματικού μέσα από τη δημιουργία εικόνων (όπως γίνεται και στην τηλεόραση, με την τηλεοπτική αμεσότητα που επιτυγχάνεται μέσω της εναλλαγής των εικόνων). Η υποκειμενικότητα των αισθήσεων κατά τη διάρκεια άσκησης της τεχνικής της περιγραφής εκ μέρους του δημοσιογράφου πρωταγωνιστεί. Η δόμηση του περιγραφικού αποσπάσματος γίνεται συχνά μέσα από το παραμορφωτικό πρίσμα των αισθητηριακών αντιλήψεων, πράγμα που υποδεικνύει την χαλαρή σχέση της περιγραφής με την αλήθεια και την αντικειμενική παρουσίαση των γεγονότων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, δηλαδή, η υποκειμενικότητα της αισθητηριακής αντίληψης επικρατεί εις βάρος της ακριβούς και αντικειμενικής περιγραφής του αναφερόμενου (Masuy, 1997, σελ. 44-47).

Παράλληλα με τα παραπάνω, οι εκπρόσωποι του είδους της αφηγηματικής δημοσιογραφίας ασκούσαν εκείνο το είδος του ρεπορτάζ το οποίο αποδιδόταν με τον όρο *immersion / saturation reporting*, στο οποίο κυριαρχούσε η εμπύθιση του αναγνώστη στα περιγραφόμενα γεγονότα. Με τον όρο *immersion / saturation reporting (ρεπορτάζ εμπύθισης)* αποδίδεται το είδος του ρεπορτάζ των εκπροσώπων της νέας δημοσιογραφίας (*new journalism*), το οποίο ήταν πολύ πιο φιλόδοξο και απαιτητικό από αυτό των προηγούμενων δεκαετιών αφού ήταν πολύ πιο λεπτομερές και σχολαστικό και κυρίως πιο χρονοβόρο απ' ό,τι συνηθιζόταν στις καθημερινές εφημερίδες. Οι νέοι δημοσιογράφοι έμεναν δίπλα στους ανθρώπους για τους οποίους ενδιαφέρονταν να γράψουν για εβδομάδες, προκειμένου να είναι παρόντες στα γεγονότα ώστε να είναι σε θέση να αποτυπώσουν τους διαλόγους, τις χειρονομίες και τις εκφράσεις τους καθώς και τις λεπτομέρειες του περιβάλλοντος χώρου. Η ιδέα ήταν να απεικονίσουν πλήρως ένα γεγονός αλλά, επιπλέον, να αποδώσουν αυτό το κάτι παραπάνω που έψαχνε ο αναγνώστης να βρει στο είδος του μυθιστορήματος: την υποκειμενική και συναισθηματική ζωή των χαρακτήρων (Wolfe, 1996, σελ. 68).

Η ψηφιακή αφηγηματική δημοσιογραφία

Οι ηλεκτρονικές ιδιότητες του κυβερνοχώρου, με την υπερκειμενικότητα (hypertextuality), τη χρήση πολυμέσων και τη διαδραστικότητα που προσφέρει, δημιουργούν νέες δυνατότητες για την άσκηση αφηγηματικής δημοσιογραφίας και την εμπύθιση του αναγνώστη στα περιγραφόμενα γεγονότα. Εάν οι τεχνικές δραματοποίησης των εκπροσώπων της λογοτεχνικής δημοσιογραφίας οδηγούσαν κάποτε στην εμπύθιση του αναγνώστη στην ιστορία, την εποχή της κυριαρχίας του διαδικτύου αυτές οι τεχνικές αντικαθίστανται από τις συμμετοχικές δυνατότητες του τελευταίου. Το ψηφιακό σύμπαν, προσφέρει πολλούς τρόπους αφήγησης η οποία οργανώνεται και αναπτύσσεται μέσα από διαφορετικά, διαπλεκόμενα μεταξύ τους επίπεδα και υλικά που καθιστούν το ρόλο του δημοσιογράφου πιο αποτελεσματικό. Η υιοθέτηση αφηγηματικών μεθόδων από την ψηφιακή, πολυμεσική δημοσιογραφία, μέσα από διαδικτυακά ρεπορτάζ και διαδραστικές δημοσιογραφικές αφηγήσεις καλεί τον σημερινό δημοσιογράφο να ανταποκριθεί σε ένα νέο ρόλο ο οποίος χρειάζεται ταυτόχρονα να συνδυάζει πολλές διαφορετικές δεξιότητες και απαιτεί από τον τελευταίο να συνεργάζεται με ανθρώπους διαφορετικών ειδικοτήτων. Ο ρόλος αυτός αποτελεί μια πρόκληση που συχνά προκαλεί αμηχανία στους δημοσιογράφους που είναι συνηθισμένοι να εργάζονται μοναδικά αλλά και δεν έχουν εξοικειωθεί επαρκώς στα ψηφιακά μέσα. Στο πλαίσιο πλέον των νέων, διαδικτυακά βασισμένων συνθηκών παραγωγής, διανομής και πρόσληψης των δημοσιογραφικών προϊόντων η υποκειμενικότητα της αισθητηριακής αντίληψης της αφηγηματικής δημοσιογραφίας του παρελθόντος λαμβάνει χώρα μέσα από μια πολυαισθητηριακή διάδραση και επικοινωνία.

Ένα άλλο συγγενές ζήτημα που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η διερεύνηση του πώς οι δημοσιογράφοι που ασκούν αφηγηματική δημοσιογραφία στο διαδίκτυο⁴ αξιοποιούν τις τεχνικές των νέων δημοσιογράφων του παρελθόντος, ώστε να αυξήσουν την αίσθηση πιστότητας και αυθεντικότητας των ρεπορτάζ τους. Αν παλαιότερα το διακύβευμα της αυθεντικότητας και της αντικειμενικότητας στο δημοσιογραφικό επάγγελμα προβλημάτιζε τους εκφραστές της αφηγηματικής δημοσιογραφίας αλλά και τους επικριτές της, τα πράγματα καθίστανται ακόμη πιο δύσκολα σήμερα. Και αυτό, γιατί η αμεσότητα και η ταχύτητα στον χειρισμό των γεγονότων από τα ηλεκτρονικά μέσα περιπλέκει ακόμη περισσότερο τη σχέση της δημοσιογραφίας με τις παραπάνω θεμελιώδεις δημοσιογραφικές αρχές.

Στο πλαίσιο της ψηφιακής, πολυμεσικής δημοσιογραφίας, έχουμε να κάνουμε με ένα σύνθετο και διαδραστικό αφηγηματικό μηχανισμό, που φέρνει στο προσκήνιο έναν νέο αφηγητή (storyteller) αλλά ταυτόχρονα και ένα νέο τύπο ενεργού αναγνώστη.

Η αναζωπύρωση της αφηγηματικής φόρμας στη δημοσιογραφία

Η μυθιστορηματική φόρμα στη δημοσιογραφία, σε αντίθεση με τη μέθοδο της 'ανεστραμμένης πυραμίδας'⁵, κάνει τους αναγνώστες να βιώνουν μια ορισμένη ανταμοιβή. Οι αναγνώστες αντλούν ευχαρίστηση μέσω της ανάγνωσης, αφού μπορούν να κάνουν προβλέψεις γύρω από την ιστορία (πρτθ. στο Harvey, 1994, σελ. 46). Επίσης, η αφηγηματικότη-

τα είναι εύκολα αποδεκτή, κατανοητή και αναγνωρίσιμη από τον αναγνώστη, ο οποίος γενικώς έχει συνηθίσει στην καθημερινή του ζωή – περιγράφοντας και ανακαλώντας τις δικές του αναμνήσεις– να χρησιμοποιεί αφηγηματικές μεθόδους, όπως γίνεται και στον χώρο της μυθοπλασίας. Για κάποιους μελετητές, μάλιστα, όπως τον Lule για παράδειγμα, οι ειδήσεις στον Τύπο αποτελούν πρωτίστως μια φόρμα αφήγησης ιστοριών και μάλιστα επαναλαμβάνουν αρχετυπικούς μύθους της ανθρωπότητας αντλώντας από τον θησαυρό των «παραμυθάδων» του παρελθόντος, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να αποδώσουν νόημα στον κόσμο γύρω τους (Lule, 2001, σελ. 18-26). Βασική πεποίθηση του Lule είναι ότι μόνο μέσα από την αντιμετώπιση των ειδήσεων ως μύθων και την εξιστόρηση τους ως τέτοιων, θα αντιμετωπιστεί η σημερινή κρίση στη δημοσιογραφία (Lule, 2001, σελ. 186-201).

Οι μελετητές προέβλεψαν ότι η παρουσίαση των ειδήσεων με τη χρήση αφηγηματικών τεχνικών δανεισμένων από το χώρο του μυθιστορήματος, την οποία έφεραν στο προσκήνιο και έκαναν δημοφιλή ο Tom Wolfe και οι συνάδελφοι του, του κινήματος της νέας δημοσιογραφίας (*new journalism*)⁶, θα εξακολουθούσε στο μέλλον να υπάρχει ως μια βασική δημοσιογραφική φόρμουλα. Η αντίληψη που επικρατεί γενικότερα στο χώρο της ερευνητικής κοινότητας είναι ότι ο τομέας της αφηγηματικής δημοσιογραφίας είναι σημαντικός, γιατί μπορεί να βοηθήσει τους αναγνώστες να καταλάβουν καλύτερα τις διαφορετικές διαστάσεις των γεγονότων αλλά και τον ανθρώπινο ψυχισμό. Η αφηγηματική οργάνωση και απόδοση των πληροφοριών καθιστά την είδηση ένα 'ολικό κοινωνικό γεγονός', ανάλογο με εκείνα που βιώνει καθημερινά ο αναγνώστης, αλλά η πολυπλοκότητα των οποίων συχνά του διαφεύγει.

Πέρα όμως από τη σημασία της τεχνικής της αφήγησης για την απεικόνιση και κατανόηση της κοινωνικής καθημερινότητας και της ανθρώπινης δράσης, κάτι άλλο που διαπιστώνεται σήμερα είναι μια πρόσφατη τάση που μοιάζει να γοητεύει τόσο το τηλεοπτικό όσο και το αναγνωστικό κοινό: η εμμονή στις λεγόμενες αληθινές ιστορίες, ειδήσεις από όλο τον κόσμο, κάτι που πάντα συνέβαινε σε περιόδους μεγάλων κοινωνικών αναταραχών. Η τάση αυτή ενισχύεται από το διαρκώς παρόν ερώτημα αν το κράτος μπορεί να υποδεχτεί στους κόλπους του τον μεγάλο αριθμό μεταναστών που εισρέουν συνεχώς στο εσωτερικό του. Η οικονομική κρίση, ο πόλεμος, η μετανάστευση, η φτώχεια, η κατασκευή της εθνικής συνείδησης, οι φυλετικές και κοινωνικές διακρίσεις, η σύγκρουση των πολιτισμών και των θρησκειών, η εγκληματικότητα και οι τεράστιες φυσικές και περιβαλλοντικές καταστροφές, αποτελούν σήμερα τα καυτά θέματα της επικαιρότητας που απασχολούν τους πολίτες και τους σημερινούς νέους νέους δημοσιογράφους⁷. Η επιθυμία για αντικειμενική, γεγονотική πληροφόρηση μέσα από προσωπικές ιστορίες βγαλμένες από τα πρωτοσέλιδα έχει εντατικοποιηθεί λόγω των έκρυθμων και επισφαλών κοινωνικών καταστάσεων του 21^{ου} αιώνα. Εκφράζεται μέσα από την άσβεστη δίψα του κοινού για δράμα, για ψυχαγωγία «βασισμένη σε αληθινά γεγονότα», όπως διαβάζουμε συνήθως στα οπισθόφυλλα λογοτεχνικών βιβλίων, στους τίτλους έναρξης κινηματογραφικών ταινιών αλλά και δραματοποιημένων ντοκιμαντέρ. Υπηρετείται, μάλιστα, εξίσου καλά μέσα από διαδικτυακά, δραματικά, πολυμεσικά οπτικοακουστικά εγχειρήματα που σε μεταφέρουν απευθείας και επιτόπου στην καρδιά της επικαιρότητας την ώρα που συμβαίνουν τα γεγονότα.

Είδη, παραδείγματα & προκλήσεις της ψηφιακής αφηγηματικής δημοσιογραφίας

Οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των ειδών είναι βέβαιο ότι έχουν αρχίσει εδώ και αρκετό καιρό να κλονίζονται και νέα ερωτήματα να τίθενται. Μήπως στην αφηγηματική δημοσιογραφία του καιρού μας η οποία διατηρεί εξίσου ζωντανή στις μέρες μας την τέχνη της ελκυστικής αφήγησης θα μπορούσαν να περιληφθούν διαδικτυακά, πολυμεσικά εγχειρήματα που συνδυάζουν αφήγηση, εικόνα και ήχο όπως είναι τα Web-reports (διαδικτυακά ρεπορτάζ), τα Interactive documentaries (διαδραστικά ντοκιμαντέρ) και τα Breaking News (έκτακτες ειδήσεις) σε μια προσπάθεια να απεικονίσουν όσο πιο πιστά και πολυπρισματικά την επικαιρότητα και την πραγματικότητα γύρω μας;

Άλλωστε, το πολυέξοδο και χρονοβόρο ρεπορτάζ που προϋποθέτει το είδος της έντυπης αφηγηματικής δημοσιογραφίας και το οποίο διαρκεί από ημέρες, εβδομάδες, μήνες έως και χρόνια και καταλαμβάνει μεγάλο χώρο στο δημοσιογραφικό έντυπο, 4000 λέξεις κατά μέσο όρο, δεν μπορεί να υποστηριχτεί από την οικονομική δυσπραγία των σύγχρονων δημοσιογραφικών οργανισμών, κάτι που προφανώς είναι πολύ πιο εύκολο και οικονομικό να εφαρμοστεί στον χώρο της διαδικτυακής δημοσιογραφίας.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, αναφέρουμε ενδεικτικά τα εξής πολυμεσικά project: το *Snowfall* (2012) του John Branch για το οποίο ο δημοσιογράφος απέσπασε το βραβείο Pulitzer το 2013 για *feature* δημοσιογραφία: η ιστορία σκιέρ που σκοτώθηκαν από χιονοστιβάδα στην πολιτεία της Ουάσιγκτον η οποία οικοδομείται μέσα από κείμενα, φωτογραφίες, βίντεο και διαδραστικά γραφικά και η οποία δημοσιεύτηκε διαδικτυακά από τους *New York Times* (www.nytimes.com/projects/2012/snowfall/#/?part=blur-of-white). Η ιστορία του Branch περιλαμβάνει επιστημονικές και περιβαλλοντικές προεκτάσεις και συνιστά ένα υποβλητικό δημοσιογραφικό οπτικοακουστικό εγχείρημα που συνδυάζει «ποιότητα γραφής, πρωτοτυπία και συνοχή, μεστότητα και την έντεχνη ενσωμάτωση ποικιλίας πολυμεσικών εργαλείων» (www.pulitzer.org/citation/2013-Feature-Writing).

Το δεύτερο εξίσου σημαντικό project είναι το *Firestorm* (2013) του Jon Henley, ένα πολυμεσικό ρεπορτάζ που δημοσιεύτηκε διαδικτυακά από την εφημερίδα *Guardian* (www.theguardian.com/world/interactive/2013/may/26/firestorm-bushfire-dunally-holmes-family) και αφηγείται με διαδραστικούς τρόπους την ιστορία μιας μεγάλης πυρκαγιάς που κατέστρεψε μια ολόκληρη πόλη στην Τασμανία μέσα από την εμπειρία μιας οικογένειας. Και εδώ αξιοποιούνται διάφορα μέσα όπως ήχος, εικόνα και κείμενο, αφηγήσεις αυτόπτων μαρτύρων, ζωντανοί ήχοι της φύσης, γραφικά, φωτογραφίες, χάρτες, που έχουν ως αποτέλεσμα ένα πρωτοποριακό διαδικτυακό ρεπορτάζ το οποίο μέσα από μια βιωματική, ανθρωποκεντρική σκοπιά πραγματεύεται το επίκαιρο θέμα των κλιματικών αλλαγών.

Όσον αφορά τη δεύτερη κατηγορία αναφερόμαστε σε παραδείγματα διαδραστικών ντοκιμαντέρ που πειραματίζονται με την αφηγηματική δομή και προσφέρουν στο ανα-

γνωστικό κοινό πολλαπλές «δυνατότητες, πραγματικότητες και ερμηνείες» (Nogueira 2015, σελ. 79) καθιερώνοντας μια ανοιχτή σχέση μαζί τους η οποία χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συνεργασίας και συμμετοχής. Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό παράδειγμα διαδραστικού ντοκιμαντέρ είναι το *Fort McMoney* (2013) (<http://fortmcmoney.com/#/fortmcmoney>) που εξετάζει περιβαλλοντικά ζητήματα που άπτονται της πετρελαιοβιομηχανίας. Άλλα παραδείγματα του είδους είναι το *Journey to the End of Coal* (Bollendorff & Ségrétin 2008), που προσφέρει στο κοινό μέσα από υπερσυνδέσεις ένα ταξίδι στις επισφαλείς συνθήκες εργασίας των κινέζικων ανθρακωρυχείων και αξιοποιεί σταθερές και κινούμενες εικόνες, κείμενο και ήχους καθώς και το *A Journal of Insomnia* (Choiniere et al. 2013), που χρησιμοποιεί τη συμμετοχική τεχνική συγκεντρώνοντας βίντεο, κείμενα και γραφικά από τους αναγνώστες/θεατές ώστε να δημιουργήσει μια συλλογική εμπειρία γύρω από το φαινόμενο της αϋπνίας.

Όσον αφορά την τρίτη κατηγορία αναφερόμαστε σε πολυμεσικές αφηγήσεις που έχουν ως στόχο την άμεση κάλυψη έκτακτων γεγονότων της επικαιρότητας όπως για παράδειγμα η βραβευμένη με Pulitzer πολυμεσική κάλυψη της εφημερίδας *Denver Post* (2013) για το θανατηφόρο μακελιό που προκάλεσε μασκοφόρος σε κινηματογράφο του Ντένβερ, στο Κολοράντο των ΗΠΑ, πυροβολώντας και σκοτώνοντας εν ψυχρώ τουλάχιστον 14 άτομα και τραυματίζοντας δεκάδες άλλα.

Οι τρεις παραπάνω κατηγορίες δημοσιογραφικής πολυμεσικής αφήγησης αντιστοιχούν τόσο στη διερευνητική κάλυψη πρόσφατων μείζονων γεγονότων (η πρώτη), όσο και σε νέες μορφές διερευνητικού ντοκιμαντέρ που συνδυάζει τεχνικές του άμεσου κινηματογράφου 'direct cinema' και του παρατηρησιακού κινηματογράφου 'observational documentary', (η δεύτερη), καθώς και σε κάλυψη έκτακτων ειδήσεων (η τρίτη).

Κοινός παρανομαστής όλων των παραπάνω εγχειρημάτων είναι η συνεργασία στην παραγωγή τους ατόμων διαφορετικών ειδικοτήτων (προερχόμενα τόσο από το δημοσιογραφικό όσο και από το τεχνικό και δημιουργικό τμήμα της εφημερίδας), με αποτέλεσμα να ανακύπτει το εξής ερώτημα: πώς ακριβώς οργανώνεται αυτή η συνεργασία και τι δυσκολίες συνεπάγεται; Παράλληλα, τα συγκεκριμένα παραδείγματα προσφέρουν μια νέα, πολλά υποσχόμενη αναγνωστική –και όχι μόνο– εμπειρία. Στην κλασική αφηγηματική δημοσιογραφία υπερισχύει το ατομοκεντρικό μοντέλο όσον αφορά τη φωνή του αφηγητή ο οποίος αφηγείται τα γεγονότα μέσα από το προσωπικό, υποκειμενικό του πρίσμα, το οποίο διαφέρει από το συλλογικό-ομαδικό εγχείρημα της ψηφιακής πολυμεσικής αφήγησης. Οι πολλαπλοί τρόποι αφήγησης και οι πολλές διαφορετικές φωνές που το τελευταίο περιλαμβάνει αλλάζουν ριζικά τα δεδομένα στο χώρο της σύγχρονης δημοσιογραφικής εκπαίδευσης η οποία καλείται να ανταποκριθεί στο πολυεπίπεδο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι νέοι δημοσιογράφοι σήμερα. Τέλος, όλα τα παραπάνω πολυμεσικά εγχειρήματα έθεσαν ποικίλα νέα ερωτήματα σχετικά με το μέλλον της διαδικτυακής δημοσιογραφίας, τις προκλήσεις αλλά και τις προοπτικές της, ζήτημα που θα μας απασχολήσει αναλυτικότερα σε μελλοντική δημοσίευσή μας.

Κοινά δομικά χαρακτηριστικά της ψηφιακής αφηγηματικής δημοσιογραφίας

Κοινά δομικά χαρακτηριστικά όλων των παραπάνω πολυμεσικών εγχειρημάτων είναι η αφηγηματολογία (narratology), η διαδραστικότητα (interactivity) και η πολυτροπικότητα (multimodality).

Μέσα από το μεθοδολογικό εργαλείο της αφηγηματολογίας και της ανάλυσης του αφηγηματικού λόγου κατά Genette⁸ (αφηγηματική φωνή, λειτουργίες που επιτελεί ο αφηγητής, εστίαση/οπτική γωνία της αφήγησης, αφηγηματικός χρόνος) μπορούμε να μελετήσουμε τους τρόπους διείσδυσης της αφηγηματικότητας στη ψηφιακή, πολυμεσική δημοσιογραφία. Τα πολυμεσικά εγχειρήματα τι αφηγηματικές μεθόδους και τεχνικές αξιοποιούν; Και επίσης, πώς οι τελευταίες διαπλέκονται, με τι αποτέλεσμα και κατά πόσον είναι λειτουργικές;

Βασικός πυλώνας της ψηφιακής πολυμεσικής δημοσιογραφίας είναι επίσης η έννοια *πολυτροπικότητας* (multimodality). Οι εισηγητές του όρου (βλ. κυρίως Kress & Van Leeuwen) θεωρούν την πολυτροπικότητα όχι ένα επιπλέον στοιχείο που πρέπει να επισυναφθεί στην ανάλυση της επικοινωνίας, αλλά ως ουσιαστική και θεμελιώδη παράμετρο κάθε κειμένου. Η πολυμεσική αφήγηση ενδείκνυται ως ο πλέον κατάλληλος χώρος για να ερμηνευθεί και να κατανοηθεί μέσα από όρους πολυτροπικότητας, αφού η τελευταία επισημαίνει ότι πέρα από το γλωσσικό σημειωτικό σύστημα είναι εξίσου σημαντικοί στην εποχή μας και οι μη γλωσσικοί κώδικες επικοινωνίας. Εάν κοιτάξουμε γύρω μας, θα διαπιστώσουμε ότι η κυριαρχία του γραπτού λόγου αμφισβητείται όλο και περισσότερο όχι μόνο λόγω του ειδικού βάρους της τηλεόρασης και του διαδικτύου, αλλά και λόγω της ευρείας χρήσης της εικόνας στη διαφήμιση, στα σύμβολα κάθε είδους, στις νέες τεχνολογίες της επικοινωνίας. «Κάθε κείμενο, σύμφωνα με τη θεωρία της πολυτροπικότητας είναι ένα πολλαπλό σύστημα τρόπων όπου ένας ή περισσότεροι τρόποι μπορούν να είναι οι κυρίαρχοι αλλά ακόμη και σε κείμενα που κατ' αρχήν φαίνεται να υπερισχύει ένας τρόπος έναντι άλλων, μία προσεκτικότερη μελέτη τους θα μας έδειχνε ότι και άλλοι τρόποι είναι εξίσου σημαντικοί» (Χοντολίδου <http://www.netschoolbook.gr/polytropy.html>).

Στην περίπτωση της πολυμεσικής δημοσιογραφίας ο λόγος αναπτύσσεται παράλληλα με την εικόνα και τον ήχο αφού οπτικά, γραφολογικά και τυπογραφικά σημειωτικά μέσα συνδυάζονται μεταξύ τους. Η γλώσσα δεν υπερτερεί αλλά όλα τα παραπάνω μέσα συντελούν στην πολυτροπικότητα του πολυμεσικού εγχειρήματος, η οποία, με τη σειρά της, οδηγεί στην ιδιαίτερη πρόσληψή του από τον αναγνώστη.

Τέλος, εξίσου σημαντική είναι η ανάλυση των τύπων διαδραστικότητας που αξιοποιούνται από τα πολυμεσικά εγχειρήματα. Η έννοια της διαδραστικότητας (interactivity) είναι μια πολυεπίπεδη έννοια η οποία κυριαρχεί κυρίως από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα στην επιστημονική κοινότητα και περιλαμβάνει πολλές διαφορετικές λειτουργίες και δυνατότητες (βλ. Quiring & Schweiger, 2008. Ryan, 2014, 2015). Πώς αξιοποιούνται οι παραπάνω στο πλαίσιο των διάφορων ψηφιακών πολυμεσικών αφηγήσεων; Ποιες λειτουργίες είναι παρούσες, σε τι βαθμό και με τι συνέπειες για το συνολικό αποτέλεσμα του πολυμεσικού εγχειρήματος και για την πρόσληψή του από τον αναγνώστη;

Η διερεύνηση των τριών παραπάνω χαρακτηριστικών και μεθοδολογικών / θεωρητικών εννοιών κρίνεται ως η πλέον κατάλληλη για την ανάλυση και κατανόηση της ψηφιακής πολυμεσικής δημοσιογραφίας.

Συνοψίζοντας, τα βασικά ερωτήματα που αναδύονται στον ερευνητικό νου κατά τη μετάβαση από την έντυπη στην ψηφιακή αφηγηματική δημοσιογραφία και τους πολλαπλούς τρόπους πολυμεσικής αφήγησης και στα οποία καλούμαστε να απαντήσουμε πιο συγκεκριμένα σε προσεχή μελέτη μας μέσα από την παρουσίαση και ανάλυση συγκεκριμένων παραδειγμάτων δημοσιογραφικών πολυμεσικών εγχειρημάτων, είναι τα εξής:

- Πώς η αφηγηματική δημοσιογραφία στο διαδίκτυο σήμερα, κυρίως μέσα από τις συμμετοχικές δυνατότητες του τελευταίου, αξιοποιεί τις μυθοπλαστικές τεχνικές της νέας δημοσιογραφίας του παρελθόντος, ώστε να αυξήσει την αίσθηση αμεσότητας, πιστότητας και αυθεντικότητας του πολυμεσικού εγχειρήματος;
- Από την άλλη πλευρά, πώς αξιοποιούνται, επίσης, συνθετικά από τους δημιουργούς τους τα δομικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα και οι θεωρητικοί πυλώνες της πολυμεσικής αφηγηματικής δημοσιογραφίας του διαδικτύου, όπως η αφηγηματολογία (narratology), η διαδραστικότητα (interactivity) και η πολυτροπικότητα (multimodality) και με ποιες προκλήσεις και προοπτικές για τη σύγχρονη δημοσιογραφία;
- Και, τέλος, πώς επηρεάζουν την αναγνωστική εμπειρία η υπερκειμενικότητα (hypertextuality), η χρήση πολυμέσων και η διαδραστικότητα των πολυμεσικών ρεπορτάζ;

Σημειώσεις

1. Ο White (1980) στιγματίζει τις ιστορικές αφηγήσεις του 19^{ου} αιώνα, οι οποίες δεν αρκούνται στην απλή καταγραφή των γεγονότων (όπως τα μεσαιωνικά κείμενα), αλλά προτάσσουν την ιδεολογική και ηθικολογική αξιολογική κρίση με την επιβολή μιας αφηγηματικής ερμηνευτικής δομής.
2. Ο όρος 'νέα δημοσιογραφία' (*new journalism*), 'λογοτεχνική δημοσιογραφία' (*literary journalism*), 'δημιουργική μη-μυθοπλασία' (*creative non-fiction*), 'λογοτεχνικό ρεπορτάζ' (*literary reportage*), 'λογοτεχνική μη-μυθοπλασία' (*literary non-fiction*), 'αφηγηματική δημοσιογραφία' (*narrative journalism*), είναι οι κυριότεροι από εκείνους που έχουν προταθεί για να χαρακτηρίσουν ένα σύνθετο και ιδιαίζον φαινόμενο, η ειδολογική ταυτότητα του οποίου παραμένει ρευστή και αμφισβητούμενη, παρά τις προσπάθειες αποσαφήνισής της από μεγάλο αριθμό μελετητών. Ο όρος 'νέα δημοσιογραφία' (*new journalism*), ειδικότερα, αναφέρεται συνήθως σε εκείνο το είδος 'λογοτεχνικής δημοσιογραφίας' που εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1960 στις ΗΠΑ. Βλέπε Χολιβάτου, 2014. «Δημοσιογραφία & λογοτεχνία: η κληρονομιά της 'Νέας Δημοσιογραφίας' και το ελληνικό παράδειγμα», Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
3. Πολυμεσικές αφηγήσεις στο διαδίκτυο συναντά κανείς σήμερα στα Granta.Com, Slate.com, Salon.com καθώς και στους εξής ιστότοπους:
<https://stearns.wordpress.com/2013/12/30/the-best-online-storytelling-and-journalism-of-2013/>
<http://www.interactivenarratives.org/>
<http://uncubed.com/2015/01/27/11-favorite-multimedia-storytelling-platforms/>
<http://www.themultimediamjournalist.net/>
<https://global.oup.com/ushe/product/the-multimedia-journalist-9780199764525;jsessionid=9FD2E310A4C993F6D3BEBEBB2F44F070?cc=gr&lang=en&>
<http://uncubed.com/2015/01/27/11-favorite-multimedia-storytelling-platforms/>
<http://niemanstoryboard.org/stories/the-importance-of-words-in-multimedia-storytelling/>

4. Για την αφηγηματική δημοσιογραφία την εποχή του διαδικτύου, βλ. Berning, Nora «Narrative Journalism in the Age of the Internet, New Ways to Create Authenticity in online Literary Reportages», στο Newsletter της International Association for Literary Journalism Studies, 6 (2), Άνοιξη 2012, 13-24.
5. Ο όρος 'ανεστραμμένη πυραμίδα' (inverted pyramid) στη δημοσιογραφία αναφέρεται στη δημοσιογραφική εκείνη πρακτική, κοινή στη γραφή των ειδήσεων (news stories), σύμφωνα με την οποία οι πιο σημαντικές και ενδιαφέρουσες πληροφορίες μιας ιστορίας τοποθετούνται στην αρχή του δημοσιογραφικού άρθρου, έτσι ώστε οι αναγνώστες να είναι σε θέση να πάρουν άμεσα την πληροφορία που επιθυμούν και ύστερα, εάν θελήσουν, να στραφούν στην ανάγνωση κάποιου άλλου άρθρου. Με άλλα λόγια, η «ανεστραμμένη πυραμίδα» αποτελεί τη βασική δομή σύνταξης ειδησεογραφικών άρθρων, σύμφωνα με την οποία οι πληροφορίες παρατίθενται με φθίνουσα σειρά σημασίας, από την πιο σημαντική στην πιο ασήμαντη πληροφορία (Stoval, 1994, σελ. 106-108).
6. Βλέπε γύρω από το κίνημα της 'νέας δημοσιογραφίας' (*new journalism*): Sims, Norman (επιμ.) 1990. *Literary Journalism in the Twentieth Century*, Νέα Υόρκη: Oxford University Press, Wolfe, T. και Johnson E.W. (επιμ.) 1996. *The New Journalism*, Λονδίνο: Picador Books, Weingarten, Marc 2005. *Who's afraid of Tom Wolfe: how new journalism rewrote the world*, Λονδίνο: Aurum.
7. Σήμερα, στον απόηχο της 'νέας δημοσιογραφίας' (*new journalism*) της δεκαετίας του 1960, ανιχνεύουμε παραδείγματα *αφηγηματικής δημοσιογραφίας* ή αλλιώς 'Νέας νέας δημοσιογραφίας' (*new new journalism*) όπως είναι ο σύγχρονος ορισμός του ρεύματος. Οι μέθοδοι έρευνας της τελευταίας φαντάζουν ακόμη πιο εξαντλητικές και διεισδυτικές κι από αυτές των εκπροσώπων του κινήματος της δεκαετίας του 1960. Για τη *νέα νέα δημοσιογραφία* βλέπε Boynton, S. Robert, 2005. *The New New Journalism*, Νέα Υόρκη: Vintage Books.
7. Βλέπε Genette, 2007.

Βιβλιογραφία

- Angelotti, E. (2014). *Learning from prize-winning journalism: how to cover a breaking news story*. Ανακτήσιμο από www.poynter.org/2014/learning-from-prize-winning-journalism-how-to-cover-a-breaking-news-story/234291/
- Bateman, A. J. (2014). *Text and image, a critical introduction to the visual/verbal divide*. Λονδίνο: Routledge.
- Berning, N. (2011). Narrative Journalism in the Age of the Internet, New Ways to Create Authenticity in online Literary Reportages. *Textpraxis*, 3, 1-16.
- Boczkowski, P. J., & Mitchelstein, E. (2012). How Users Take Advantage of Different Forms of Interactivity on Online News Sites: Clicking, E-Mailing, and Commenting. *Human Communication Research*, 38, 1-22.
- Boynton, S. R. (2005). *The New New Journalism*. Νέα Υόρκη: Vintage Books.
- Branch, J. (2012). *Snowfall* (ντοκιμαντέρ), Η.Π.Α: The New York Times. Διαθέσιμο στο: www.nytimes.com/projects/2012/snow-fall/#/?part=blur-of-white
- Bryan, A., & Alan L. (2008). Web 2.0 Storytelling Emergence of a New Genre. *Educause Review*, 43(6), 40-56.
- Burn, A., & Parker D. (2003). *Analysing media texts*. London: Bloomsbury Academic.
- Γιαννακούλοπουλος, Α. (2014). Από τη Διάδραση στη Συμμετοχή: Σχολιάζοντας τους Προσδιοριστικούς Παράγοντες των Νέων Μέσων. *Ζητήματα Επικοινωνίας*, 18-19.
- Choiniere, & al 2013. *A Journal of Insomnia*, (ντοκιμαντέρ), Καναδάς: National Film Board of Canada. Διαθέσιμο στο: <http://insomnia.nfb.ca/#/insomnia>
- Cobre, K. (2013). *Videojournalism, Multimedia Storytelling*. Burlington: Focal Press.
- Connery, B. Th. (1990). A third way to tell the story: American Literary Journalism at the turn of the Century. In N. Sims (Ed.), *Literary Journalism in the Twentieth Century* (pp. 3-20). New York: Oxford University Press.

- Dufresne, D. 2013. *Fort McMoney* (ντοκιμαντέρ), Τοxa/Arte/NFB. Διαθέσιμο στο: <http://fortmcmoney.com/#/fortmcmoney>
- Firestorm, <http://multiplejournalism.org/case/firestorm>
- Genette, G. (2007). *Σχήματα III. Ο Λόγος της Αφήγησης και άλλα Κείμενα* (Μτφρ. Μπάμπης Λυκούδης). Αθήνα: Πατάκης.
- Greenfield, R. (20/12/2012). What the New York Times's 'Snow Fall' Means to Online Journalism's Future. Ανακτημένο από www.theatlantic.com/technology/archive/2012/12/new-york-times-snow-fall-feature/320253/
- Harvey, Ch. (1994). Tom Wolfe's Revenge. *American Journalism Review*, 16, 40-46.
- Henley, J. 2013. *Firestorm* (ντοκιμαντέρ), Ηνωμένο Βασίλειο: The Guardian. Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/world/interactive/2013/may/26/firestorm-bushfire-dunalley-holmes-family>
- Jewitt, C. & Kress G. (επιμ.) (2003). *Multimodal Literacie*. Νέα Υόρκη: Peter Lang.
- Kress, G. & Van Leeuwen, T. (1996). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.
- Kress, G. & Van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Edward Arnold.
- Kress, G. (2003). *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge.
- Lee, L. (2008). Multimedia Journalism: *The Age of New Technology and New Opportunities*. Ανακτημένο από <http://www.sensibletalk.com/journals/lorrainelee/200808/57/>
- Linh, T. D. (2015). *Feature and Narrative Storytelling for Multimedia Journalists*. Oxford: Focal Press.
- Lule, J. (2001). *Daily News, Eternal Stories, the mythological role of journalism*. New York: Guilford Press.
- Lund, H. P. (2000). L'illusion levée. Regard journalistique et visualisation littéraire à partir de Balzac. *OrbisLitterarum*, 55, 447-462.
- Masuy, Ch. (1997). Description et hypotypose dans l'écriture journalistique de l'ambiance. *Pratiques*, 94, 35-48.
- Nogueira, P. (2015). Ways of Feeling: audience's meaning making in interactive documentary through an analysis of Fort McMoney. *Punctum*, 1(1), 79-93.
- Quiring, O. & Schweiger W. (2008). Interactivity: A review of the concept and a framework for analysis. *Communications*, 33, 147-167.
- Ryan, M.-L. (2015). *Narrative as Virtual Reality 2: Revisiting Immersion and Interactivity in Literature and Electronic Media (Parallax: Re-Visions of Culture and Society)*. John Hopkins University Press.
- Ryan, M.-L., & Thon, J. N.(Eds.) (2014). *Storyworlds across Media: Toward a Media-Conscious Narratology (Frontiers of Narrative)*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Silvia, T. & Anzur, T. (2011). *Power Performance Multimedia Storytelling for Journalism and Public Relations*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Sims, N. (Eds.) (1990). *Literary Journalism in the Twentieth Century*. New York: Oxford University Press.
- Stoval, G. J. (1994). *Writing for the Mass Media*. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs..
- Weingarten, M. (2005). *Who's afraid of Tom Wolfe: how new journalism rewrote the world*. London: Aurum.
- White, H. (1980). The Value of Narrativity in the Representation of Reality. In W. J. T. Mitchell (Eds.), *On Narrative* (pp. 1-23). Chicago: University of Chicago Press.
- Wolfe, T., & Johnson, E. W. (Eds.) (1996). *The New Journalism*. London: Picador Books.
- Χολιβάτου, Α. (2014). *Δημοσιογραφία & λογοτεχνία: η κληρονομιά της 'Νέας Δημοσιογραφίας' και το ελληνικό παράδειγμα* (Διδακτορική διατριβή). Ανακτήθηκε από <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/38399>
- Χοντολίδου, Ε. Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας *Γλωσσικός Υπολογιστής*, 1, Ανακτήθηκε από <http://www.netschoolbook.gr/polytropy.html>